

LATVIJA: NODOMU PROTOKOLS¹

Rīgā, 2009. gada 27. jūlijā

Starptautiskā Valūtas fonda direktoram
Dominikam Štrausam-Kānam

Godātais Štrausa-Kāna kungs!

1. Uz ekonomikas problēmām Latvijā mēs reaģējam, veicot smagus, bet stingrus politikas pasākumus. Pēc tam, kad tika apstiprināta Latvijas makroekonomikas programma, ko atbalstīja ES, SVF un reģionālie partneri, ekonomikas vide strauji pasliktinājās. Kaut gan politikas īstenošana ir saistīta ar ievērojamiem izaicinājumiem, mēs esam apņēmušies ierobežot ārējo un fiskālo nelīdzsvarotību un noturēt ilgi pastāvējušo valūtas kursa piesaisti, kamēr netiks sasniegts mūsu mērķis – ieviest eiro līdz 2014. gadam. Panākot progresu finanšu sektora stabilizēšanā, mūsu neatliekamākais uzdevums ir veikt strukturālās reformas, kas nepieciešamas valsts finanšu sistēmas dzīvotspējas atjaunošanai.

2. Kopš decembra esam veikuši svarīgākos pasākumus finanšu sistēmas nosargāšanai.

- **Ir pastiprināta intervenču veikšanai nepieciešamā kapacitāte.** Mūsu kapacitāti veikt intervences banku darbībā ir stiprinājis jaunais Banku pārņemšanas likums, grozījumi Kredītiestāžu likumā, Noguldījumu garantiju likumā un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) likumā un Latvijas Bankas normatīvajos aktos par likviditātes nodrošināšanu ārkārtas situācijās.

- **Esam pilnveidojuši uzraudzību.** 2009. gada martā tika pabeigtas mērķtiecīgas pārbaudes visās bankās un netika atklāti neatliekami risināmi maksātspējas jautājumi. FKTK pieņēmusi jaunu regulējumu attiecībā uz aktīvu kvalitātes novērtēšanu un uzkrājumu veidošanu un izdevusi uzraudzības norādījumus attiecībā uz banku kapitāla pietiekamības iekšējā novērtējuma procesiem, tādējādi nostiprinot kapitāla rezerves. FKTK arī pastiprinājusi uzraudzību atsevišķām bankām un pieņēmusi jaunas prasības pārskatu sagatavošanai un sniegšanai.

- **Parex bankas stabilizēšana.** Esam panākuši progresu otrās lielākās bankas, Parex bankas, stabilizācijas procesā. Martā tika panākta vienošanās, saskaņā ar kuru tika mainīts sindicēto aizdevumu atmaksas grafiks. Aprīlī valdība un Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka (ERAB) vienojās, ka ERAB ieguldīs 25% Parex bankas pašu kapitālā un izsniegs subordinēto aizdevumu. Maijā valsts rekapitalizēja Parex banku.

¹ *Ievēribai: vēstules oriģināls ir angļu valodā; vēstules latviskais tulkojums nav uzskatāms par oficiālu vēstules versiju.*

3. Mēs arī esam panākuši ievērojamu progresu, uzlabojot juridisko ietvaru, kas palīdzēs sakārtot un padarīt efektīvāku parādu restrukturizāciju. Jaunākie grozījumi Maksātspējas likumā, kuri stājās spēkā 2009. gada 1. jūlijā, veicinās ārpustiesas procedūras, jo tiks radīts stimuls uzņēmumu parādu restrukturizēšanai un vajadzības gadījumā sniegts atbalsts mājsaimniecību parādu sanācijai. Mēs arī esam izveidojuši stratēģiju, lai palielinātu sabiedrības informētību par uzlaboto maksātspējas juridisko ietvaru un apmācītu ieinteresētās personas valsts un privātajā sektorā par to, kā optimālāk pārstrukturēt parādu ārpus tiesas. Visbeidzot, 2009. gada martā tika pilnveidotas procedūras attiecībā uz zaudētām tiesībām izpirkt iekšlātu īpašumu, lai tādējādi paātrinātu parāda atmaksas procesu. Tāpat mēs esam izstrādājuši visaptverošu stratēģiju privātā sektora parādu restrukturizācijai, lai gan plānotā mājsaimniecību parādu restrukturizācijas shēma nav uzsākta ierobežoto fiskālo iespēju dēļ.

4. Latvijas Banka (LB) pilnībā spējusi sasniegt programmā paredzēto ārvalstu valūtas rezervju mērķi un monetāro mērķi. Pēc straujā krituma pirmajā ceturksnī, tam sasniedzot savu zemāko punktu laikā, kad notika konsultācijas ar SVF darbiniekiem saskaņā ar programmā ietvertu atrunu par konsultācijām, tīrās ārvalstu valūtas rezerves nedaudz nostabilizējās. Patlaban kārtējo maksājumu kontā ir pārpalikums. Tomēr saspringto maksājumu bilances stāvokli radīja nerezidentu noguldījumu aizplūšana un ārējā parāda pārjaunošana, kas nenotika saskaņā ar plānu. Tanī pat laikā rezidenti konvertēja vietējās valūtas noguldījumus ārvalstu valūtās. Nedrošība par valūtas kursa piesaisti pirms pašvaldību vēlēšanām jūnijā atkārtoti radīja spiedienu uz rezervēm. Šis jautājums tika atrisināts, pieņemot budžeta grozījumus jūnijā – šāds pasākums palīdzēja veicināt uzticēšanos un ļāva centrālajai bankai uzsākt ārvalstu valūtas pirkšanu.

5. Tomēr dziļā ekonomikas krīze strauji samazināja valdības ieņēmumus. Tādējādi, nepastiprinot jau tā sāpīgās korekcijas, nebija iespējams sasniegt fiskālos mērķus. Pamatojoties uz korektīvajiem pasākumiem 2009. gadam, kas sīkāk raksturoti 13.–15. punktā, un mūsu nākotnes plāniem 20.–24. punktā, mēs lūdzam pieļaut atkāpi par to, ka nav ievērots 2009. gada marta beigām noteiktais darbības rezultātu kritērijs attiecībā uz fiskālo deficītu un darbības nepārtrauktības kritērijs attiecībā uz neuzkrātu valdības iekšējo maksājumu parādu. Bez tam, ņemot vērā valdības maiņu martā, bija nepieciešams papildu laiks budžeta grozījumu sagatavošanai. Tādējādi mēs lūdzam arī pieļaut atkāpi par 2009. gada marta beigām noteikto strukturālo darbības rezultātu kritēriju attiecībā uz tā iesniegšanu Saeimā.

6. Ņemot vērā iepriekšteikto un mūsu turpmāk minētās apņemšanās, mēs lūdzam pabeigt Atbalsta vienošanās dokumentā paredzēto pirmo pārskatu un finanšu apliecinājumu pārskatu.

- **Korekcijas.** Mēs arī lūdzam veikt korekcijas attiecībā uz pārējiem programmā paredzētajiem aizdevumiem (un arī izlīdzināt neveiktos aizdevumus visā programmas darbības laikā, kas radušies pārskatu nepilnību dēļ), izmantojot

kvantitatīvus darbības rezultātu kritērijus otrajam pārskatam, lai varētu veikt novērtējumu salīdzinājumā ar datiem septembra beigās, un trešajam pārskatam, lai varētu veikt novērtējumu salīdzinājumā ar datiem decembra beigās, atgriežoties pie ceturkšņa pārskatiem 2010. gadā. Sagaidām, ka otrais un trešais pārskats tiks pabeigts attiecīgi 2009. gada 15. novembrī vai pēc šī datuma un 2010. gada 15. februārī vai pēc šī datuma.

- **Pārraudzība.** Programma arī turpmāk tiks pārraudzīta, izmantojot kvantitatīvus darbības rezultātu kritērijus un indikatīvus mērķus, kā arī darbības nepārtrauktības kritēriju attiecībā uz valdības neuzkrātiem iekšējiem un ārējiem parādiem. Darbības rezultātu kritēriji un standarti, kas noteikti līdz 2009. gada decembra beigām, atrodami 2. un 3. tabulā, kā arī pievienotajā Tehniskajā saprašanās memorandā.

I. MAKROEKONOMIKĀS ATTĪSTĪBAS IETVARŠ 2009.-2010. GADAM

7. Krīze ir daudz dziļāka nekā bijām plānojuši, kad pirmoreiz saskaņojām programmu. Agrākajam burbulim plīstot, izrādās, ka negatīvā tendence attiecībā uz potenciālo produkcijas izlaides līmeni bijusi pastāvīga, iekšzemes pieprasījums ir sarucis un īpaši mazi ir izdevumi, kas saistīti ar būvniecību un ilglietojamām patēriņa precēm. Var prognozēt, ka 2009. gadā tirdzniecības apjoms ar galvenajiem Latvijas tirdzniecības partneriem saruks par 5% salīdzinājumā ar iepriekš plānoto nelielo apjomu pieaugumu. Tā rezultātā 2009. gada pirmajā ceturksnī IKP salīdzināmajās cenās samazinājās par 18% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu. Reģistrēto bezdarbnieku skaits palielinājies un sasniedzis 11%, bet saskaņā darbaspēka apsekojumu novērtējums ir vēl lielāks – 14%.

8. Tomēr ir sākusies darba samaksas un cenu iekšēja korekcija, tādējādi aizsākot tik ļoti nepieciešamo konkurētspējas veicināšanas procesu. 2008. gada vidū inflācija samazinājusies no 18% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu līdz 3% 2009. gada jūnijā. Izslēdzot PVN un akcīzes nodokļa palielinājumu, mēneša inflācija bijusi tuvu nullei vai negatīva vismaz sešus mēnešus. Izmaksas samazinās. Pēc strauja palielinājuma vairāku gadu garumā 2008. gada beigās bruto darba samaksa uz vienu strādājošo samazinājusies par 2% (sezonāli koriģēts rādītājs) 2009. gada pirmajā ceturksnī salīdzinājumā ar 20% pieaugumu 2008. gadā.

9. Mūsu prognozes rāda, ka ekonomikas atveseļošanās sāksies 2010. gada beigās, kaut gan līdz tam būs vērojami turpmāki samazinājumi produkcijas izlaidē. Ar šo pieņēmumu neapšaubāmi saistās liela nenoteiktība. Pašreizējās prognozes rāda, ka IKP salīdzināmajās cenās samazināsies par 18% 2009. gadā salīdzinājumā ar 5% samazinājumu sākotnējā programmā. Attiecībā uz 2010. gadu, veidojot mūsu ekonomikas programmu, mēs prognozējam turpmāku samazinājumu 4% apmērā (vidēji gadā). Tomēr mēs ceram, ka ekonomikas apstākļi uzlabosies ātrāk. Mēs arī prognozējam darba samaksas samazināšanos šajā periodā, kaut gan to īpatsvars valsts ienākumos nemainās. Iekšzemes pieprasījuma un darba samaksas samazināšanās

izraisīs nelielu cenu kritumu: saskaņā ar mūsu prognozēm 12 mēnešu inflācija būs negatīva 2009. gada beigās un vidēji būs -3½% 2010. gadā.

II. POLITIKA LAIKĀ NO 2009. GADA LĪDZ 2011. GADAM

10. **Mūsu makroekonomiskā stratēģija atspoguļo mērķi ieviest *euro* 2014. gadā.** Šī stratēģija palīdz pievērsties mājsaimniecību, uzņēmumu un banku riskiem, ņemot vērā *euro* lielo finansiālo ietekmi. Mēs apzināmies, ka, lai izpildītu Māstrihtas kritērijus attiecībā uz *euro* ieviešanu, ir jāizdara sarežģītas politiskas izvēles: divciparu fiskālā konsolidācija, lai pilnībā samazinātu lielo valsts konsolidētā kopbudžeta deficītu; stingra monetārā politika, kas savienojama ar fiksētu valūtas kursu; stingrāka finanšu nozares uzraudzība un strukturālas reformas ekonomikas atveseļošanas veicināšanai.

A. FISKĀLĀ POLITIKA

11. **2009. gada budžeta grozījumi bija pirmais nozīmīgais solis ceļā uz valsts finanšu ilgtspēju.** 16. jūnijā valdība pēc konsultācijām ar sociālajiem partneriem pieņēma budžeta grozījumus, kuru mērķis ir uzturēt fiskālo deficītu 2009. gadā 10% apmērā no IKP (EKS² bāze) vai ap 12% (valdības aizņēmumi, konsolidētā kopbudžeta aizņēmumi, tajā skaitā aizdevumi, izņemot banku restrukturizācijas izmaksas). Mēs vēl aizvien esam apņēmušies samazināt valsts konsolidētā kopbudžeta deficītu līdz 3% no IKP 2012. gadā, izpildot Māstrihtas kritēriju par *euro* ieviešanu. Ņemot vērā makroekonomisko apstākļu pasliktināšanos, kas, iespējams, izraisīs deficīta palielināšanos, pēc 2009. gada 3 gadu laikā būs nepieciešams ieviest papildu fiskālos pasākumus 12% – 15% no IKP apmērā. Tomēr mēs atzīstam, ka tās ir ļoti apjomīgas korekcijas un ka atkarībā no situācijas var būt nepieciešams tās pārskatīt.

2009. gada budžeta grozījumi

12. **2009. gada budžeta grozījumi ietver plašu pasākumu loku:**

- **ieņēmumu palielināšana (par ½% no IKP).** Mēs esam palielinājuši dividendes no valstij piederošiem uzņēmumiem; palielinājuši akcīzes nodokli alum un alkoholiskajiem dzērieniem; samazinājuši neapliekamo minimumu no 90 līdz 35 latiem mēnesī, kā arī palielinājuši azartspēļu nodokli;
- **izdevumu samazināšana un aizdevumi (apmēram 3% no IKP).** Mēs esam būtiski samazinājuši ministriju un valsts aģentūru budžetus. Šajās iestādēs mēs arī veicam strukturālās reformas atbilstīgi Pasaules Bankas ieteikumiem. Tomēr, ņemot vērā nepieciešamo korekciju apmēru, papildus ieteiktajām strukturālajām reformām, kas vērstas uz izglītības produktivitātes un kvalitātes celšanu, veselības aprūpes pakalpojumu produktivitātes un mērķtiecīguma uzlabošanas, ierobežotu un mērķtiecīgu pensiju samazinājumu un ne tik mērķtiecīgus sociālo izdevumu

² Eiropas Nacionālo un reģionālo kontu sistēmas uzskaites metode

samazināšanu, mums bija jāievieš arī proporcionāli samazinājumi. Vienlaikus budžetā ir paredzēti papildu izdevumi bezdarbnieku pabalstiem un ir saglabāti ar ES saistītie izdevumi.

13. **Ir būtiski nodrošināt pašvaldību resursus, sociālās drošības tīklus, ar ES saistītos izdevumus un pārējo ārvalstu finanšu palīdzību.** Mēs rūpīgi uzraudzīsim pašvaldību budžetus, sevišķi pašvaldībās ar ierobežotiem resursiem ārpus lielākajām pilsētām, lai pārliecinātos, ka tās var nodrošināt sociālo palīdzību. Lai nepieļautu lielas sociālās grūtības un ņemot vērā iespējamu 2009. gada budžeta izdevumu pieaugumu, fiskālā deficīta izpildes kritērijs ietver 1% no IKP „spilvenu” un ir noteikts 13% apmērā no IKP.

14. **Mēs 2009. gadā piešķirsim 1½% no IKP sociālās drošības tīklu paplašināšanai un ES fondu, kā arī pārējās ārvalstu finanšu palīdzības apgūšanas paātrināšanai:**

- **papildu sociālās drošības tīkli.** Mēs cieši sadarbojamies ar Pasaules Banku, lai izstrādātu vispārīgu sociālās drošības tīkla stratēģiju. Līdz septembra vidum mēs piešķirsim atbilstošu finansējumu pasākumiem, rezervējot budžeta resursus 1% no IKP apmērā. Attiecībā uz šo pēc nepieciešamības mēs ar Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas apstiprinājumu palielināsim budžeta apropriācijas neparedzētiem gadījumiem. Mūsu plāns ietver šādas darbības:

- rezervēt nepieciešamo finansējumu garantētajiem minimālajiem ienākumiem (GMI). Mēs paredzam paaugstināt GMI no 37 latiem līdz 40 latiem vienam pieaugušajam un no 37 latiem līdz 45 latiem vienam bērnam;

- pilnībā kompensēt trūcīgo pacientu līdzmaksājumus par veselības aprūpes pakalpojumiem un medikamentiem un daļēji kompensēt iepriekš minētās iemaksas mājražniecībām, kas pelna mazāk par pusi no minimālās algas;

- palielināt finansējumu tam, lai ārkārtas gadījumos tiktu nodrošināts mājoklis;

- nodrošināt veiksmīgu 5-6 gadīgo jaunās mācību programmas ieviešanu;

- ieviest pagaidu bērnu pārvadāšanas risinājumus apdzīvotās vietās, kur notiek izglītības reforma, līdz 2010. gadā mūsu transporta sistēmā tiks rasts ilgtermiņa risinājums;

- ieviest aktīvā darba tirgus politiku un pagaidu sabiedrības nodarbinātības programmas. Mēs organizēsim sabiedrisko darbu programmas līdz 2 gadiem, sākot ar 2009. gada pēdējo ceturksni, no 50 000 līdz 100 000 cilvēkiem. Šim mērķim mēs pārdaļīsim 20 miljonus latu no Eiropas Sociālā fonda (ESF).

- **ES un pārējā ārvalstu finanšu palīdzība:**

➤ **mēs esam piešķīruši līdzekļus 6½% apmērā no IKP valsts un pašvaldību projektu ar ES fondu līdzfinansējumu īstenošanai 2009. gadā.** Aizdevumi pašvaldībām tiks palielināti par 51 miljonu latu 2009. gadā salīdzinājumā ar 2008. gadu ES un pārējās ārvalstu palīdzības projektu priekšfinansēšanai un par 10 miljoniem gandrīz pabeigtiem investīciju projektiem. Turklāt 5 miljoni latu tiks piešķirti pašvaldību aizdevumiem apkures sezonas nodrošināšanai. Mēs plānojam pilnībā izmantot budžeta grozījumu nosacījumus, kas ļauj pašvaldībām pēc Finanšu ministrijas apstiprinājuma uzņemties ilgtermiņa saistības ES projektu īstenošanai;

➤ **mēs izstrādājam vispusīgu plānu ES fondu līdzekļu nodrošināšanai un izlietošanas efektivitātes palielināšanai.**

15. Mēs veiksīm tūlītējus pasākumus, lai samazinātu mūsu saistības, kas palīdzēs samazināt fiskālās ilgspējas apdraudējumus vidējā termiņā:

- mēs esam slēguši privatizācijas fondu un apturējuši ilgtermiņa stabilizācijas plāna darbību uz programmas īstenošanas laiku; nav palikuši nekādi ārpus budžeta līdzekļi;

- mēs 2009. gadā neuzsāksim jaunus PPP projektus, izņemot četrus bērnu dārzu celtniecības projektus kopā par 10 miljoniem latu;

- mēs nepiešķirsim papildu aizdevumus pašvaldībām, izņemot ES un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu īstenošanai vai banku restrukturizācijas pasākumiem, kas tiek veikti, konsultējoties ar EK un SVF;

- līdzīgi mēs uz laiku ierobežosim valsts garantijas jūnija budžeta grozījumu līmenī (izpildes kritērijs), izņemot vienreizējas garantijas, kas pašlaik ir izsniegtas vai ieplānotas budžetā ar Hipotēku un zemes banku un Parex banku saistītām darbībām. Papildu garantijas tiks piešķirtas vienīgi banku restrukturizācijas pasākumiem pēc pieprasījuma un konsultācijām ar EK un SVF. Šī ierobežojuma ietvaros mēs: (i) noteiksim Lauku attīstības fonda saistību limitu līdz 44 miljoniem latu un 3,5 reizes lielāku nekā tā kapitāla līmenis, kā arī stingri uzraudzīsim tā garantiju politiku; un (ii) pastiprināsim Latvijas Garantiju aģentūras kontroli. Turklāt līdz 2009. gadam 1. septembrim mēs pārskatīsim savu garantiju risku novērtēšanas politiku, lai noteiktu nepieciešamo apropriāciju apmēru šo risku segšanai 2010. gada budžetā.

16. Mēs veiksīm visus tiesību aktu grozījumus un administratīvos pasākumus, kas nepieciešami, lai īstenotu iepriekš minētos lēmumus līdz septembra beigām.

17. Mēs apsvērsim iespēju palielināt finanšu ministra pilnvaras un Finanšu ministrijas kapacitāti; turklāt mēs lūgšim starptautisko palīdzību mūsu programmas īstenošanas veicināšanai. Tajā skaitā:

- **tehnisko palīdzību.** Mēs sadarbībā ar EK, SVF, Pasaules Banku un citiem partneriem sagatavosim tehniskās palīdzības plānu vidējam termiņam, aptverot: sociālās drošības tīklus, nodokļu politiku un administrēšanu, makroekonomikas prognozes, valsts finanšu pārvaldību, pensiju reformu, likviditātes pārvaldību, parāda un banku sektora pārstrukturēšanu, noguldījumu apdrošināšanu un civildienesta reformu;

- **ieņēmumu administrēšanu.** Līdz 2009. gada 30. septembrim mēs pārstrukturēsīm Lielo nodokļu maksātāju pārvaldes funkcijas, lai nosegtu apmēram 1 100 nodokļu maksātājus, kas veido 60% – 70% Valsts ieņēmumu dienesta iekasēto iekšzemes nodokļu. Mēs arī esam izstrādājuši plānu, lai paredzētu iespējamus nodokļu sistēmas riskus, palīdzētu grūtībās nonākušajiem uzņēmumiem pildīt to nodokļu saistības un ierobežotu nodokļu nemaksāšanas gadījumu palielināšanos;

- **valsts finanšu pārvaldība** tiks stiprināta, veicot šādus soļus:

- **saistību kontroles sistēmas.** Mēs jau esam veikuši soļus, lai paplašinātu finanšu ministra pilnvaras kontrolēt budžeta izpildi. Līdz 2009. gada decembra beigām mēs arī: (i) veiksīm grozījumus Likumā par budžetu un finanšu vadību, nosakot, ka Finanšu ministrija varēs veikt valdības saistību *ex-ante* kontroli; (ii) pieņemsim Ministru kabineta lēmumu, kas palīdzēs mums standartizēt saistību kontroles sistēmas visās ministrijās un iestādēs; un (iii) racionalizēsīm Fiskālās disciplīnas uzraudzības komitejas darbu, lai tas būtu koncentrēts uz saistībām un arī naudas līdzekļiem. Mēs strādāsim arī ar pašvaldībām, lai noteiktu saistību kontroles un budžeta izpildes procedūru standartus pašvaldību līmenī;

- **naudas plūsmas pārvaldība.** Mēs uzlabosim naudas līdzekļu, tostarp ES fondu, pārvaldību.

- **citi.** Ar likumu tiks noteiktas efektīvas sankciju procedūras – papildus tām, kas noteiktas Krimināllikumā – par valsts naudas līdzekļu ļaunprātīgu izmantošanu. Būtiski tiks pastiprināta Finanšu ministrijas Budžeta departamenta analītiskā kapacitāte. Visbeidzot, mēs esam piešķīruši finanšu ministram veto tiesības jebkuram valdības lēmumam ar fiskālu ietekmi.

18. **Mēs atzīstam, ka 2009. gada deficīta segšanai būs nepieciešams liels iekšzemes finansējums.** Mēs arī izstrādāsim jaunus instrumentus investoru pieprasījuma apmierināšanai. Mēs nepieļausim jaunu maksājumu kavējumu rašanos, un mūsu programmā ir noteikts kritērijs, kas to atspoguļo.

19. **Mēs arī atzīstam, ka 2009. gada budžets ir pakļauts ieviešanas riskiem.** Mēs uzskatām, ka proporcionālie samazinājumi ir izpildāmi un mūsu sociālās drošības tīkla stratēģija mazinās sociālos riskus, kurus izraisa vērienīgās reformas. Turklāt mēs apsvērsim iekšējās budžeta līdzekļu pārdales iespējas vai, sliktākajā

gadījumā, papildu finansējuma piešķiršanu īpašu grūtību gadījumos. Mūsu apņemšanās turpināt fiskālo korekciju arī nākamajā gadā un turpmāk noturēs mūs uz pareizā ceļa, kaut arī šogad var būt nepieciešamas nelielas korekcijas. Šī pieeja ir pamatā ierobežojumiem, kurus mēs esam noteikuši fiskālās izpildes kritērijiem 2009. gadam.

2010. gada budžets

20. Mēs ieviesīsim pasākumus turpmākai fiskālā deficīta samazināšanai 2010. gadā salīdzinājumā ar šo gadu. Mēs cieši sadarbojamies ar sociālajiem partneriem, lai sagatavotu visus šā mērķa īstenošanai nepieciešamos pasākumus. Kā detalizēti paskaidrots turpmāk tekstā, mēs iesniegsim Saeimā 2010. gada budžetu, kas atbilst šim mērķim, kā arī tiesību aktus, lai ieviestu nepieciešamos pasākumus (līdz oktobra beigām – strukturālais kritērijs). Mūsu apņemšanās ir samazināt konsolidētā kopbudžeta deficītu līdz 8,5% no IKP (EKS bāze) atbilstīgi ECOFIN padomes ieteikumam.

21. Mēs jau esam apņēmušies ieviest uz mērķi orientētus izdevumu samazinājumus un nodokļu pasākumus 500 miljonu latu (4% no IKP) apmērā. Lai to panāktu, mēs ieviesīsim turpmāk tekstā minētos pasākumus un noteiksim papildu nepieciešamos pasākumus, lai izpildītu šo mērķi 2010. gada budžeta sagatavošanas procesa ietvaros:

- tiek gatavots vispārīgs plāns no 2010. gada paplašināt iedzīvotāju ienākuma nodokļa bāzi, lai iekļautu visus kapitāla ienākumus (tajā skaitā kapitāla pieaugumu no darījumiem ar nekustamo īpašumu). Mēs būtiski samazināsim vai atcelsim lielāko daļu šī nodokļa atvieglojumu, tajā skaitā lauksaimniekiem. Mēs samazināsim atšķirības starp atvieglojumiem dažādiem ienākumu avotiem, tajā skaitā pensijām un atalgojumam. Kopā šie pasākumi 2010. gadā radīs ieņēmumus 1% no IKP apmērā;
- no 2010. gada mēs atcelsim speciālo ienākuma nodokļa režīmu pašnodarbinātajiem un piemērosim pašnodarbināto ienākumam vispārējo iedzīvotāju ienākuma nodokli. Tas palīdzēs uzlabot nodokļu iekasēšanu;
- mēs izstrādāsim visaptverošu reformu, paredzot atvieglojumus atkarībā no iedzīvotāju maksātspējas, nekustamā īpašuma nodokļa bāzes paplašināšanai, ietverot visas dzīvojamās ēkas, pamatojoties uz pārskatītajām kadastrālajām vērtībām. Mēs paredzam, ka šāda sistēma nodrošinās daudz lielākus ieņēmumus (apmēram $\frac{3}{4}\%$ - 1% no IKP, sākot ar 2011. gadu), nekā prognozēts iepriekš, mazinās atšķirības un būs sociāli taisnīgāka. 2010. gadā ir nepieciešams pārejas periods, jo tiešā veidā netiks ņemta vērā iedzīvotāju maksātspēja, taču nodoklis, kas tiks uzlikts pēc vienotas likmes, radīs ieņēmumus $\frac{1}{2}\%$ no IKP. Mēs lūgsim starptautisko palīdzību, lai veiktu šo reformu līdz 2009. gada 31. decembrim;

- mēs veiksīm plašu valsts pārvaldes reformu. Mēs saskaņosim atlīdzību ministrijās un iestādēs, ievērojami samazināsim nevienlīdzību, pārskatot amatu klasifikāciju (algu grupas) un vērā ņemami samazinot atalgojuma intervālus. Šī reforma 2010. gadā ļaus mums ietaupīt vismaz ½% no IKP, paturot valsts pārvaldē augsti kvalificētus darbiniekus un nodrošinot tiem attiecīgu samaksu. Mēs strādāsim arī ar pašvaldībām, lai piemērotu šo reformu arī pašvaldību iestāžu darbiniekiem, izstrādājot speciālu likumu par atlīdzības sistēmu pašvaldībās;

- 2010. gadā mēs neindeksēsīm pensijas, gaidot pensiju reformu, kā minēts turpmāk tekstā;

- mēs veiksīm vairākas strukturālas reformas, kas sagatavotas funkciju revīziju rezultātā, lai radītu ilgtspējīgus ietaupījumus apmēram 2% no IKP apmērā, tajā skaitā šādās jomās:

- veicot turpmāku aģentūru un ministriju pakļautības iestāžu apvienošanu, tajā skaitā ekonomikas (Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija un Konkurences padome), tieslietu un profesionālās un augstākās izglītības nozarē;

- lauksaimniecības, vides un reģionālā attīstība: iestāžu apvienošana un valsts atbalsta, lauksaimniecības subsīdiju un dažādu citu subsīdiju, tajā skaitā akcīzes nodokļa atmaksu lauksaimniekiem, samazināšana;

- kultūra: Nacionālās bibliotēkas projekta līguma nosacījumu pārskatīšana;

- aizsardzība: iepirkumu un nekustamo īpašumu izmaksu samazināšana un Nacionālo bruņoto spēku samazināšana; ar to aizsardzības budžets tiks samazināts no 1,4% līdz 1% no IKP;

- ārlietas: vēstniecību tīkla optimizēšana;

- Saeimas brīvprātīgo izdevumu samazināšana, piemēram, NATO Parlamentārās Asamblejas rīkošanai 2010. gadā;

- sociālie pabalsti: sociālo pabalstu samazināšana, paplašinot sociālās drošības tīklus;

- transports: ceļu uzturēšanas izdevumu samazināšana un mērķtiecīgāka sabiedriskā transporta subsīdiju izmantošana.

22. Mēs esam noteikuši papildu pasākumus, kas kopumā veido 2½% no IKP, un nepieciešamības gadījumā veiksīm šos pasākumus tik lielā apmērā, lai 2010. budžets atbilstu mūsu mērķiem, kas noteikti 20. punktā. Attiecībā uz šo, ja 21. punktā minētie pasākumi būs nepietiekami, 2010. gada budžeta procesa ietvaros

mēs noteiksim un ieviesīsim pasākumus – tajā skaitā turpmāk tekstā minētos –, kas varētu stāties spēkā 2010. gada 1. janvārī un veidot 2½% no IKP:

- no 2010. gada 1. janvāra paaugstināt **PVN** pamatlikmi no 21% līdz 23% (ieguvums ½% no IKP);
- no 2010. gada 1. janvāra padarīt **iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmu progresīvāku**, palielinot vidējo efektīvo nodokļa likmi līdz apmēram 25% tiem iedzīvotājiem, kuru ienākumi mēnesī pārsniedz 500 latus, pakāpeniski palielinot robežlikmi (ieguvums ½% no IKP);
- **veikt papildu izdevumu samazinājumu par 1½% no IKP** budžeta procesa laikā, tajā skaitā, veicot būtiskas reformas ministriju budžeta bāzēs.

23. **Mēs esam gatavi veikt turpmākus pasākumus, kas nepieciešami, lai sasniegtu mūsu fiskālos mērķus, īpaši tos, kas noteikti 20. punktā.**

2011. un turpmākie gadi

24. **Mēs plānojam 2011. gadā un turpmāk vēl vairāk samazināt budžeta deficītu, galvenokārt samazinot izdevumus.** Mūsu mērķis ir 2012. gadā sasniegt deficītu 3% no IKP apmērā (ESA bāze), lai arī mēs apzināmies, ka var būt nepieciešamas pakāpeniskākas korekcijas. Mēs izvairīsimies no turpmākas nodokļu palielināšanas darba ienākumiem, lai nemazinātu konkurētspēju. Mēs esam noteikuši divas jomas, kurās ir nepieciešami vērā ņemami papildu izdevumu samazinājumi:

- valsts pārvaldes reformas pilnveidošana 2010. gadā paredzēs, ka izdevumi atalgojumam valsts pārvaldē tiks uzturēti zem 7% no IKP, veicot papildu algu samazinājumus;
- lai nodrošinātu pensiju sistēmas trīs līmeņu ilgtspēju, mēs ar starptautisku palīdzību un ciešā sadarbībā ar sociālajiem partneriem līdz 2010. gada 1. jūlijam sagatavosim arī pensiju reformu. Mēs pārskatīsim visus speciālos pensiju režīmus. Reforma tiks ieviesta no 2011. gada 1. janvāra.

B. MONETĀRĀ POLITIKA UN VALŪTAS KURSA POLITIKA

25. **Līdz eiro ieviešanai monetāro politiku noteiks fiksēts lata maiņas kurss (ar šauru koridoru). Uzticamai daļējas valūtas padomes darbībai nepieciešama konservatīva pieeja monetārajai politikai un mēs saglabāsim pastāvošos ierobežojumus tirgus operācijām un nodrošināsim, ka LB likvidās saistības būs pilnībā nodrošinātas ar tūrajām ārvalstu valūtas rezervēm.** Turpmākas oficiālo procentu likmju un obligāto rezervju prasību izmaiņas tiks veiktas tikai pēc konsultācijām ar SVF darbiniekiem.

26. Monetārā politika atbildīs Valsts kases jaunajai politikai, t.i., konvertēt programmas finansējumu vienīgi ārpus tirgus un Latvijas Bankā. Lai nodrošinātu, ka tādējādi neveidojas pārmērīgi svārstīga likviditāte un procentu likmes, mēs aktivizēsīm mūsu rīcībā esošos instrumentus, tostarp, ja nepieciešams, noguldījumu izsoles. Sadarbībā ar starptautiskajiem ekspertiem mēs arī turpmāk stiprināsim savu pieeju attiecībā uz likviditātes pārvaldību, pēc nepieciešamības papildinot klāstu ar jauniem instrumentiem, atbilstoši daļējas valūtas padomes noteiktajiem ierobežojumiem. Visbeidzot, Latvijas Banka paredz samazināt darba samaksu atbilstoši tirgus tendencēm.

C. FINANŠU SEKTORS

27. FKTK pabeigs prognozējošos novērtējumus, lai nodrošinātu, ka bankas uztur pietiekamas likviditātes un maksātspējas rezerves visā programmas laikā. Šie novērtējumi tiks balstīti uz nesenām mērķa pārbaudēm un ietvers stresa testus "no augšas uz leju" (ko veic LB un FKTK) un "no lejas uz augšu" (ko veic pašas bankas pēc pusgada finanšu rādītāju revīzijas). Šie stresa testi tiks veikti, pamatojoties uz ārkārtējiem, bet reālistiskiem makroekonomiskiem scenārijiem, kas saskaņoti ar SVF un Pasaules Bankas ekspertiem. Rezultāti tiks izmantoti, lai izvērtētu iespējami nepieciešamo pašu kapitāla palielinājumu, lai stiprinātu banku maksātspēju un palielinātu likviditātes rezerves. Turklāt, apzinoties ārvalstu meitas banku būtisku klātbūtni, mēs atzīstam nepieciešamību cieši sadarboties ar šo banku izcelsmes valstu varas iestādēm.

28. Mēs paātrināsim visaptverošas banku problēmu risināšanas stratēģijas izstrādi (2009. gada augusta beigu strukturālais kritērijs). Stratēģija noteiks: (i) valsts iestāžu pienākumus; (ii) lēmumu pieņemšanas kārtību, t.sk. ieviešanās dažādās banku apakšgrupās iespējas un metodes; (iii) plānus attiecībā uz atsevišķām valsts un privātām bankām, kas pamatoti uz iepriekš minētajiem prognozējošajiem novērtējumiem. Projekti tiks apspriesti ar SVF un EK ekspertiem.

29. Gadījumos, kad būs nepieciešama kapitāla palielināšana, mēs pēc iespējas meklēsim bankām privātus risinājumus – īpaši ņemot vērā fiskālos ierobežojumus. Banku īpašniekiem ir jābūt pirmajiem resursu nodrošinātājiem zaudējumu segšanai. Taču mēs mudināsim tos izmantot kapitāla palielinājuma līdzfinansēšanas iespējas, kas tiek piedāvātas 2009. gada februārī pieņemtajā ERAB, EIB un Pasaules Bankas grupas Kopīgajā rīcības plānā Centrālās un Austrumeiropas valstu bankām. Mēs izstrādāsim arī rīcības plānus attiecībā uz problemātiskām bankām, kuru kapitālu akcionāri nespēj atjaunot.

30. FKTK ieviesīs uz risku novērtējumu vairāk orientētu pieeju uzraudzībai un regulēšanai, t.sk.:

- **stiprinot uzraudzību uz finanšu pārskatu pamata un analītisko potenciālu** (2009. gada augusta beigu strukturālais rādītājs). Mēs lūgsim starptautisku palīdzību stresa testu metodoloģijas pilnveidošanai. LB informēs FKTK par stresa testu rezultātiem, t.sk. metodoloģiju; šos scenārijus izstrādās kopīgi LB

un FKTK. FKTK tiks piešķirti šo uzdevumu veikšanai nepieciešamie resursi, un stresa testēšanas rezultāti tiks izmantoti uz finanšu pārskatu pamata veiktajā uzraudzībā un analītiskajā darbā;

- **risinot problēmas.** Mēs stingri uzraudzīsim nesen pieņemtā regulējuma piemērošanu. Pārskatot likviditātes regulējumu atbilstoši labākajai starptautiskajai praksei, mēs pārskatīsim saistību koncentrācijas un banku paļaušanās uz īstermiņa ārējo finansējumu pieļaujamo līmeni. Mēs nodrošināsim labākās starptautiskās prakses ieviešanu attiecībā uz kredītu kvalitātes novērtēšanas sistēmām un uzkrājumu veidošanu bankās, kā arī piesardzīgu pieeju īpašām vienībām/komersabiedrībām, kuras bankas veido pārņemto īpašumu un citu problemātisko aktīvu pārvaldīšanai.

31. Mēs turpināsim darbu pie Parex bankas problēmu risināšanas. Prioritāte būs pietiekamas kapitalizācijas un stabilas vadības nodrošināšana. Šī mērķa sasniegšanai valdība ir izvēlējusies starptautisku investīciju banku kā darījuma konsultantu. FKTK turpinās pārraudzīt Parex bankas likviditāti, nodrošinot, lai vadības restrukturizācijas plāni neradītu pārmērīgus riskus. Valdība bankas restrukturizācijā izmantos ERAB atbalstu.

32. Mēs apstiprinām apņemšanos nodrošināt taisnīgu un objektīvu attieksmi pret Latvijas banku sistēmas noguldītājiem un kreditoriem. Noguldījumu garantiju sistēmas ietvaros mēs apņemamies ievērot visu noguldītāju – kā rezidentu, tā arī nerezidentu – tiesības. Kad situācija būs stabilizējusies, mēs atcelsim daļējos ierobežojumus no Parex bankas izmaksājamo noguldījumu summām. Mēs turpināsim labticīgus centienus, lai atvieglotu to prasību nokārtošanu, kas šo ierobežojošo pasākumu dēļ radušās noguldītājiem, uz kuriem tie attiecas.

33. Mēs pārorientēsim Hipotēku un zemes banku uz tās pamatdarbību. Komerčbankas darījumi tiks samazināti, bankas darbībai koncentrējoties uz virzieniem, kas šobrīd ir izšķiroši tautsaimniecībai – MVU finansēšana, uzņēmējdarbības uzsākšana, infrastruktūra un citi nacionālās attīstības projekti. Līdz septembra beigām mēs izstrādāsim piemērotu stratēģiju, lai nodrošinātu bankas maksimālu efektivitāti šī uzdevuma veikšanai, un izveidosim starpinstitucionālu darba grupu, kā arī piesaistīsim starptautisku palīdzību. Līdz stratēģijas izstrādes pabeigšanai banka atturēsies no jaunu ārvalstu aizņēmumu piesaistes.

34. Mēs pilnveidosim darbības plānu ārkārtas situācijās un krīzes vadības kapacitāti:

- **darbības ārkārtas situācijās plānošana.** Sēdēs tiks apspriesta finanšu sistēmas ievainojamība, īpašu uzmanību veltot darbības plāniem ārkārtas situācijās attiecībā uz noteiktām iestādēm;
- **likviditātes rādītāji.** FKTK iekšējās vadlīnijas noteiks precīzus likviditātes rādītājus uzraudzības darbībām bankās, kas saņem ārkārtas likviditātes atbalstu, kā to paredz LB ALA ietvars. Vadlīnijās būs iekļauts darbību spektrs, kas tiks veiktas atkarībā no attiecīgā rādītāja, sākot ar likviditātes

ciešu pārraudzību, turpinot ar ierobežojumiem bankas darbībām un līdz pat FKTK pilnvarnieka nozīmēšanai bankas darbības pārraudzībai;

- **banku problēmu risināšana.** Mūsu banku problēmu risināšanas ietvara visaptveroša pārskatīšana būs normatīvo aktu izmaiņu pamatā, kas nepieciešamas, lai ietvars atbilstu labākajai starptautiskajai praksei. Mēs pievērsīsim uzmanību, lai FKTK noteikumi un procedūras atbilstu neseno pieņemtajiem tiesību aktiem;
- **noguldījumu garantijas.** Mēs lūgsim starptautisku palīdzību, lai uzlabotu Noguldījumu garantiju fonda darbības operacionālos aspektus, piemēram, saistībā ar autonomas struktūrvienības veidošanu ar īpaši šim mērķim paredzētiem, atbilstošu funkciju pildīšanai apmācītiem darbiniekiem.

D. PRIVĀTO PARĀDU RESTRUKTURIZĀCIJA

35. Mēs apzināmies parādu restrukturizācijas stratēģijas, kas būtu savietojama ar fiskālajiem ierobežojumiem, nepieciešamību. Mūsu banku problēmu risināšanas un rekapitalizācijas stratēģija stiprinās banku spēju pārstrukturēt parādus un attiecīgi veidot uzkrājumus un veikt rekapitalizāciju. Attiecīgi mūsu stratēģija juridisko personu un mājsaimniecību parādu restrukturizācijai tiks pamatota uz tirgus pieeju. Mēs apsveram iespēju piešķirt subsidētos kredītus kritērijiem atbilstošiem uzņēmējiem – mājsaimniecībām to pārstrukturētajiem hipotekārajiem kredītiem, lai palīdzētu pārvarēt ekonomiskās grūtības, nepieļautu ieķīlātā īpašuma pārņemšanu un radītu stimulu bankām nepieciešamības gadījumā piedāvāt parādu atmaksas atvieglojumus. Tomēr mēs skaidri apzināmies fiskālo iespēju ierobežotību un, konsultējoties ar EK un SVF ekspertiem, turpināsim pētīt šādas shēmas finansēšanas iespējas, to, cik lielā mērā shēmas izmaksas var tikt iekļautas neizbēgamajās banku restrukturizācijas izmaksās un kā nodrošināt shēmas optimālo ievirzi.

36. Mēs turpināsim uzlabot tiesisko ietvaru, lai palīdzētu risināt plaši izplatītās parādu problēmas uzņēmējdarbības un mājsaimniecību sektorā. Ņemot vērā ierobežotu iepriekšējo pieredzi parādu restrukturizācijā Latvijā, 2009. gada augusta vidū mēs pieņemsim vadlīnijas juridisko personu parādu ārpusstiesas restrukturizācijai, lai noteiktu vispārējos principus un procesus atbilstoši labākajai starptautiskajai praksei. Papildus, izmantojot starptautisko palīdzību, turpinās Maksātnespējas likuma un citu kreditēšanu regulējošo tiesību aktu pārskatīšana. Cita starpā pārskatīšanas gaitā tiks sakārtots likvidācijas process, lai atvieglotu ātru dzīvotnespējīgu uzņēmumu likvidāciju un papildus uzlabotu ķīlas pārņemšanas procesu, lai izslēgtu vēl palikušos neefektīvos aspektus, kas traucē parādnieku problēmu risināšanai. Mēs iesniegsim attiecīgos grozījumus šajos likumos parlamentam līdz 2009. gada oktobra beigām (strukturālais kritērijs).

E. CITI JAUTĀJUMI

37. Algu sistēmas pārskatīšana ir prioritāte. Mēs pārskatīsim valsts sektora atalgojuma skalu, lai pēc iespējas samazinātu atšķirības darba samaksā starp līdzīgiem

amatiem un prasmju līmeņiem iestāžu griezumā, sašaurinot starpību starp zemāko un augstāko atalgojuma līmeni noteiktām pakāpēm. Papildus mēs uzraudzīsim algu samazināšanu valsts sektorā, lai veicinātu taisnīgu atalgojuma izlīdzināšanu starp visām valsts sektora iestādēm. Visaptverošs ziņojums par paredzēto valsts sektorā strādājošo atalgojuma skalas pārskatīšanu un atalgojuma izlīdzināšanu starp valsts iestādēm kopš 2008. gada decembra beigām tiks publiskots 2009. gada oktobra beigās (strukturālais kritērijs). Mēs arī līdz augusta beigām pārveidosim Darba grupu informācijas sagatavošanai par atalgojuma izmaiņām sabiedriskajā un privātajā sektorā, iesaistot tajā sociālos partnerus un ārējos darba tirgus ekspertus (strukturālais kritērijs). Tās mandāts tiks grozīts, lai: (i) sekotu līdzi darba algu izmaiņām privātajā sektorā, kā arī atalgojuma samazināšanai valsts sektorā; (ii) izstrādātu rekomendācijas, lai nākotnē izmaiņas atalgojumā būtu piesaistītas produktivitātei. Darba grupa būs pakļauta Nacionālajai trīspusējai sadarbības padomei. Tās ikmēneša atskaites tiks iesniegtas Ministru prezidentam un parlamentam un publiskotas.

38. Mēs pilnībā ieviesīsim nesenā Drošības pasākumu novērtējuma secinājumus.

Nesen tika noslēgts Sapratnes memorands starp Valsts kasi un LB, saskaņā ar kuru Valsts kasei visi galvenie ārvalstu valūtu resursi jāizvieto LB. Turpmāk, kā iepriekš tika atzīmēts, Valsts kase konvertēs visus starptautiskā atbalsta līdzekļus no SVF un citiem programmas partneriem ārpus tirgus. Papildus caurskatāmības palielināšanai visi ilgtermiņa līdzekļi programmas ietvaros tiks sadalīti Valsts kases *euro* kontu apakškontos LB, vienu no apakškontiem paredzot banku sektora atbalstam un otru budžeta atbalstam. Mēs informēsim SVF par šo kontu atlikumiem un no pārējiem programmas partneriem saņemtā finansējuma kontu atlikumiem katru dienu. Ja budžeta atbalstam paredzēto kontu atlikums jebkuru 30 dienu laikā samazināsies zem 250 miljoniem *euro*, Finanšu ministrija konsultēsies ar SVF ekspertiem.

III. VIENOŠANĀS AR SVF

39. Mēs esam pārliecināti, ka minētā rīcība sasniegs ekonomiskās programmas mērķus: valūtas kursa piesaistes saglabāšana; makroekonomiskā stabilitāte; kursa uz *euro* ieviešanu saglabāšana. Tomēr mēs esam gatavi ieviest papildu pasākumus, lai nodrošinātu paredzēto programmas īstenošanas gaitu. Mēs konsultēsimies ar SVF (un pārējiem programmas partneriem) par šo pasākumu īstenošanu un pirms jebkuras šajā vēstulē minētās politikas pārskatīšanas, atbilstoši SVF praksei par šādām konsultācijām. Papildus mēs sniegsim SVF informāciju par programmas ieviešanas gaitu un mērķu sasniegšanu, ko tas pieprasīs.

40. Mēs pilnvarojam SVF publiskot šo Nodomu vēstuli un tās pielikumu (ieskaitot Tehnisko sapratnes memorandu) un attiecīgo ekspertu ziņojumu.